
УДК 730 (073)

КУШНІРЕНКО О.М.

м. Полтава, Україна

БЕЗРЕЗЕРВНІ ТЕХНІКИ РОЗПИСУ ТКАНИН У ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена проблемі оновлення змісту уроків образотворчого мистецтва шляхом використання безрезервних технік розпису тканин.

Ключові слова: *образотворче мистецтво, розпис тканин, безрезервні техніки.*

Спільна потреба у формуванні і розвитку творчих якостей особистості, необхідність зацікавлення школярів творчо-продуктивною діяльністю значною мірою задовольняється завдяки практичній реалізації вчителем завдань загальноосвітньої дисципліни «Образотворче мистецтво».

Набувають значення різноманітні засоби зацікавлення школярів образотворчою діяльністю, створення умов для розвитку у них прогностичного, інноваційного художнього мислення, розширення бази уявлень та вмінь щодо реалізації власних творчих задумів. Потреба зацікавлення школярів актуалізує питання розширення меж навчальної інформації, включення до змісту уроків з образотворчого мистецтва нетрадиційних, раніше невідомих або не широко розповсюджених традиційних технологій обробки матеріалів.

Особливу доступність для використання в роботі з дітьми мають безрезервні техніки розпису тканин. Найелементарнішою і технологічно найпростішою ідеєю декорування тканини є кольорова пляма, тому природно вважати, що першими з'явилися техніки розпису тканин, які не використовували сумішей для перешкоджання розтіканню фарби. Такі техніки називаються безрезервними.

У різних країнах в різні часи виникали різні техніки безрезервного розпису тканин, вони мали різні назви. Проте багато у чому ці техніки мали одне спільне: майже у всіх випадках візерунок утворювався шляхом певних маніпуляцій з тканиною для перешкоджання розтіканню фарби (без нанесення резервуючої суміші). У цьому технологічному завданні безрезервні техніки подібні до резервних. Але їх унікальність

полягає у феноменальному поєднанні технологічної простоти створення і ефектної виразності художнього результату. Розгляд можливостей використання цих технік у практиці вчителя образотворчого мистецтва пов'язується перш за все з необхідністю виявлення доцільних для цього методів навчання.

Розглядаючи методику викладання образотворчого мистецтва у початковій школі, С. Коновець зауважує, що вчитель має визначити методи, доцільні для використання на кожному уроці, залежно від типу, цілей і завдань цього уроку [2].

Методика вивчення образотворчого мистецтва у загальноосвітній школі базується на використанні вчителем такого комплексу методів навчання, які за функціональним призначенням можуть бути розподілені на мотиваційні, навчальні, розвивальні, виховні та організаційні. За формою до методів навчання належать вербальні, практичні та наочні.

Для уроків образотворчого мистецтва, що призначені для виконання навчальних та творчих робіт, найбільш прийнятними є розповідь вчителя, інструктаж, навчальні вправи, індивідуальні та колективні консультації, навчальний рисунок, демонстрування прийомів роботи у певній художній техніці, стимулювання творчої діяльності учнів тощо.

Для уроків образотворчого мистецтва, завданнями яких є сприймання та оцінювання мистецьких творів, важливими є оціночні коментарі вчителя до наочного матеріалу, порівняльний аналіз, актуалізація набутих знань учнів, колективне обговорення тощо.

Уроки вивчення безрезервних технік за своїм характером більше відповідають першому типу, оскільки за сутністю виконуваних робіт такі уроки несуть багато імпровізаційних компонентів як у технології, так і у кінцевих результатах. Тому головною метою таких уроків має бути активізація творчих здібностей дітей та мотивація їх до самостійної художньої діяльності.

Розповідь вчителя про безрезервні техніки, інструктаж щодо технології виконання конкретного завдання у певній техніці, навчальні вправи для оволодіння техніками розпису, індивідуальні та колективні консультації щодо їх виконання, демонстрування прийомів роботи у різних техніках та стимулювання творчої ініціативи дітей під час виконання завдань – ось перелік основних методів навчання на цих уроках.

Треба зауважити необхідність врахування вікових особливостей дітей під час планування занять з вивчення безрезервних технік розпису тканин на уроках образотворчого мистецтва, оскільки попри свою безумовну доступність для виконання дітьми, вони мають суттєвий недолік:

це робота брудна, фарбники можуть виявитися алергенними для дітей.

Безумовно, вивчення безрезервних технік розпису тканин значно комфортніше проводити в умовах спеціально обладнаної майстерні (кабінету) образотворчого мистецтва. Але існує можливість їх вивчення й у звичайних умовах: фарби для тканин можна замінити акварельними (для всіх технік) або гуашевими (для аерографії) фарбами, для швидкого висушування робіт достатньо мати у класі декілька звичайних побутових фенів тощо.

Перегляд інформації Інтернет-сайтів дозволив відчувати впевненість у тому, що ідея використання безрезервних технік розпису тканин, що називається, “носитися у повітрі”.

Звичайно, більш сприятливі умови для систематичного вивчення технік розпису тканин створюються в умовах спеціалізованих загально-освітніх шкіл художнього профілю, особливо якщо викладається такий факультативний курс, як декоративно-ужиткове мистецтво. Розглянемо у цьому ракурсі програму Л. Бичкової, О. Кушніренко [1]. Ця програма розрахована на 12 років навчання, завдання з розпису тканин інтегровані у зміст таким чином, що починаючи з 3-го до 12-го класу діти мають змогу оволодівати згідно нового рівня особистісного розвитку все більш складнішими навичками майстерності. Загальна динаміка така.

У третьому класі в розділі “Композиція візерунків” за темою “Візерунок умовно безмежний: рівнозначність мотивів” пропонується виконати хустку способом вільного розпису з використанням солей. Але можуть бути запропоновані й альтернативні техніки для виконання цього завдання. Наприклад, хустка може бути декорована візерунком у одному з варіантів технік “плангі”.

У розділі “Орнамент як основний тип візерунка” за темою “Структура композиції орнаментів: поняття ритму, симетрії, інверсії, рапорту” пропонується виготовити вітальну листівку з використанням фрагмента тканини, декорованої вибіркою. Проте її можна виготовити з використанням візерунків, які утворюються технікою “трітік”. Як уже зазначалося, у третьому класі діти вже повинні вміти шити “голкою вперед”. Тому вони можуть не лише виконати мініатюрну вибірку для листівки, а й, наприклад, пано у стилі печворка із власноруч пофарбованих тканин.

Великий потенціал для застосування безрезервних технік має тема “Декоративно-ужиткове мистецтво Стародавньої Індії” у восьмому класі, адже мистецтво цієї країни має власні традиції застосування таких технік. Тому доречним буде виконання фрагменту розписного сарі вузливою технікою “бандан”. Розпис хустки у техніці вибірки під час ви-

вчення декоративних традицій Арабського Сходу може бути замінене виконанням орнаментальної композиції у техніці утворення горошинок.

У 10-12 класах, коли вивчаються сучасні синтетичні мистецтва та відбувається оволодіння навичками імпровізації, що передбачає створення “міксів” різноманітних стилів, технік та матеріалів, учні можуть впевнено виконувати декорування елементів власного одягу із використанням різноманітних безрезервних технік та їх поєднань: футболки, кепок, шийних хусток, жакетів, суконь, спідниць, капрі і ще безлічі можливих речей. Виконання речей для себе вносить мотиви відповідальності перед собою, самоконтролю, зацікавленості і захоплення власною ідеєю, творчого підйому. Все це впливає активізуючи та розвиваючи на творчий потенціал учнів.

Звичайно, перш за все мотиваційним фактором на уроках вивчення безрезервних технік є сугестійний вплив закоханого у ці техніки вчителя, особливо, якщо його власна творча діяльність пов’язана з їх використанням. Як видно з наведеного матеріалу, роль мотивації до виконання завдань виконує також цікава тематика і бажання випробувати нові способи творчої реалізації, у ролі яких виступають безрезервні техніки. Значним засобом стимулювання мотивації до вивчення безрезервних технік розпису тканин є ознайомлення із творами традиційного мистецтва країн Сходу та Малої Азії. Але особливо важливо для молоді знати, що це мистецтво актуальне. Тому ознайомлення з творами сучасних професійних художників, з новітніми дизайнерськими розробками щодо використання цих технік у сучасному побуті і бажання їх наслідувати – головний мотиваційний фактор на таких уроках. У цьому незамінну допомогу надає використання мультимедійних засобів унаочнення інформації, які допомагають використовувати не лише матеріали літературних джерел, а й широкого спектру візуальної інформації з художніх виставок, Інтернет-сайтів тощо, роблять доступною інформацію з музеїв різних міст і різних країн світу. Важливим засобом мотивації є організація зустрічей, майстер-класів з досвідченими майстрами розпису тканин.

Серед навчальних методів на уроках вивчення технік безрезервного розпису тканин перевагу можна надати практичній демонстрації технології досягнення певного декоративного ефекту з використанням тієї чи іншої техніки, оскільки лише інструктажа і пояснення не достатньо для уяви дитини, щоб зрозуміти тонкощі майстерності. Між тим, враховуючи логічну простоту безрезервних технік, достатньо іноді один раз побачити процес їх використання, щоб зрозуміти цю технологію і самостійно експериментувати у цьому напрямі.

Дієвим вербальним навчальним методом є коментарі, якими вчитель супроводжує творчу діяльність учня, направляючи її у правильному напрямі, сприяючи вчасному коригуванню помилок. Адже, наприклад, недотримання способу складання тканини або технології пофарбування може привести не лише до порушення композиції візерунка розпису, але й до повної його втрати. Це насправді дуже відповідальний аспект роботи, оскільки отримання негативного результату може назавжди відбити у дитини бажання займатися безрезервним розписом. З іншого боку, така відповідальність виступає потужним засобом морального виховання: вона сприяє розвитку акуратності, уваги, сили волі, настирливості у досягненні успіху тощо.

Естетичне виховання, що є квінтесенцією уроків образотворчого мистецтва на уроках безрезервного розпису тканин набуває апогею, оскільки навіть живопис не дає такого ефекту свободи творчого польоту і насолоди від гри з кольорами, як безрезервні техніки. У процесі ознайомлення з історією розвитку безрезервних технік розпису тканин, з мистецькими традиціями народів світу, мистецтвом своєї країни відбувається розвиток загальної, художньої та колористичної культури учня, його гуманістичних нахилів, інтелекту тощо. Практична діяльність сприяє розвитку колірного зору, майстерності, творчому напхненню і повноцінній творчій реалізації художніх потреб, нахилів і обдарувань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичкова Л. Кушніренко О. Декоративно-ужиткове мистецтво / О.В. Корнілова, О.В. Гайдамака // Програми факультативів та курсів за вибором для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл художнього профілю / Бичкова Л. Кушніренко О. – Х.: Ранок, 2009. – 240 с.
2. Коновець С.В. Образотворче мистецтво в початковій школі / Коновець С.В. – К.: 2000. – 79 с.

О.Н. КУШНИРЕНКО

БЕЗРЕЗЕРВНЫЕ ТЕХНИКИ РОСПИСИ ТКАНЕЙ В ПРАКТИКЕ УЧИТЕЛЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

Статья посвящена проблеме обновления содержания уроков изобразительного искусства путем использования безрезервных техник росписи тканей.

Ключевые слова: изобразительное искусство, роспись тканей, безрезервные техники.

О.М. KUSHNIRENKO

**PRESERVING TECHNIQUE OF PAINTING OF TISSUES IN
PRACTICE OF TEACHER OF ART**

An article is devoted to the problem of renovation of content of lessons of art by the use of preserving techniques of painting fabrics.

Keywords: art, painting fabrics, preserving techniques.